

ՄԱՐԻԱՆԵՐԹ

Մասնա լրագիրն 5 անգամ կը ճրատա
բախուի յառաջը . 4 Օրաբերք եւ 1 Շաբաթ
բաբերք :
Տարեկան գին . 4 Պոլսոյ համար 100
Գաւառաց . 10 Մեկ
Լեզանեսն գին 4 Պոլսոյ . 90 Ղրդ
Գաւառաց . 5 Մեկ
Եւ քանգիրք բոլոր գին
արաբաթի 60 փրդ
բաբերք 20

Իւրաքանչեւ լրագրաց համար ծախ
քր խմբագրութեան վրայ է :
Մանուցմանց ատոր մեկ անգամի համար
3 Ղրդ երկու անգամի համար 2 Ղրդ :
Լրագրոյս վերաբերեալ համակ կամ որ
ու իցե գրութիւն խմբագիր-ճնորհ
մին պիտի սկզբուի . եւ հաճախ ծախ
քըն ալ որպիսիք վրայ է :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 12 ՅՈՒՆԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Վաղղիւյն նոր պաշտօնէութիւնը
կազմուեցաւ . բայց սահմանադրա-
կան ազատամիտ մասին գլուխները .
Եւսէ-Օրիպիէ . Վիսֆէ եւ այլն չու-
ղեցին պաշտօնէութիւն յանձն առնուի
քանի որ պաշտօնէից պատասխանա-
տուի թեան սկզբունքը բացայայտ կեր-
պիւն ընդունուած չէ : Վոր բարեկար-
գութեանց ծրագիրը պատրաստուե-
ր է եւ կայսեր հաստատութիւնն առնել
եան . Օրեակուտին պիտի ներկա-
յացուի : Կը կարծուի որ յիշեալ
բարձրագոյն ժողովը կարուոր վիճա-
բանութիւններ պիտի ընէ սահմանադ-
րականներէն խնդրոյն վրայ : Ի՞նչ եւ
Օրեակուտին անցեալ նիստերուն
մէջ ազատական ոգին քիչ չատ տես-
նուի սկսած էր . բայց մեծադոյն մա-
սը մասկոյ եւ ժողովրդական դուժար-
մանց արուած սեղանալ ազատութե-
նէն ալ կը վախնար : Միայն թէ ժո-
ղովրդեան մեծագոյն մասին կամայը
համաձայնելու համար կայսեր ցոյց
տուած արամագրութեան առջեւ .
հարկաւ Օրեակուտին ալ ժամանակին
պիտոյն հասկնալով ըստ այնմ կորէ-
նորդէ :

Օրեակուտի ժողովը վերջին նիս-
տին նկարագրելը խիստ հետաքրքա-
կան է : Օրեակուտ-Վաղղի բեմն երե-
ւոյ ընդդէմ ժողովին դուրս ելուն դէմ,
զոր կայսեր պատգամախօսութեան
հակառակութիւնն անուանեց : « Եւս
դուրսն . ըսաւ . ոչ միայն անպատե-
հութիւն մ'եւ ժողովին պատուին ըրա-
նարարութիւն մ'է . այլ եւ աղետաբեր
միջոց մը . . . » Եւս միջոցի ալ կող-
մէն բարձրաձայն աղաղակներ կ'ընէին .
ձայն կողմէն ալ հաւանութեան նշան-
ներ ցոյց կը արուին : « Եւս ազա-
նապետութեան կը հրաւրէս ա-
տենախօսը . որ կը շարունակէ . « մի-
ջոց մը . որ անձնական իշխանութեան
խորին անկարողութիւնը ցոյց կուտայ : »
Եւս խոսեցաւ երկու կողմէն մի եւ նոյն
շարժումները կըլլան . եւ ատենախօ-
սը կըսէ . « Կը ցուած ձեր մէջէն ա-
նոց վրայ » որը այս միջոցէն վերաւոր-
ւած չէն . Եւս իրեն զմեզ պիտի դատէ .
այդ . երկրորդ բացատրութիւն եւ ա-
պահովութիւն կը պահանջէր . բայց
մեր վիճարանութիւնները կը դադ-
րեցնեն եւ հասարակաց անհանգր-
տութիւնը կերակրեն . կը կրկնեմ
թէ երկրին զմեզ պիտի դատէ : »

« Եւս գործողութիւնները տակա-
ւին վերջացած չեն . (Օրեակուտի ժո-
ղովը դեռ կազմուած չէ . . . ընտրու-
թեանց մեծ մասը վաւերացած չէն .
Եւս կը խոսէր պատմութեան մէջ
տեսնուած չէ . մեք նուազագոյն
մը կը կրենք : Եւս անկան իշխանու-
թիւնը դատուեցաւ . եւ այս փորձէն
չսկսել կրնայ երեւ . Եւս իմ հոմա-

ղուն » : Եւս խոսեցաւ անհոգեւոր
տախտակեց . « Կը զարմանաւոր մեծ եւ
հասկանալի ազատական գործի մը հետեւ-
եալ օրն այս ժողովին մէջ այսպիսի
բողոքներ կը լսուին : Կը միայն այս
բողոքները կանոնի . այլ եւ բոլոր Վաղղ-
իւյ զգացման դէմ են » : Միջոցեւ
մեծադոյն մասն « ստոյգ է . ստոյգ է »
կողմակցէր . անդին « Եւս . Եւս
Եւս » լսուեցաւ . « ասիկա մեքենայու-
թեանց (Եւս թիկ) քաղաքականութիւն
մ'է . եւ ոչ սկզբունքի » :

(Օրեակուտի ժողովին մէջ այս-
պիսի անհամար դէպքեր կը ծագէն .
որ շարունակ սայրանաւորները կար-
ձակուին ոչ միայն կայսեր անձնական
իշխանութեան ալ . եւ անձին . ու իր
գործերուն դէմ : « Եւս . Եւս . Եւս
յայտնաւորեալ « Եւս անհոգեւորութիւն »
(քրիմ) կոչեց դեկտ . 2 ր . որ ինչպէս
յայտնի է կայսեր գլխատառքիս իշ-
խանութեան սկիզբն է : Եւս պատ-
ճառաւ ձախակողմեան երեսփոխանաց
մէկ մասին « անհասկնալի » (երեւ-
տիկապէ) տիպաբանութիւն սկսեց :
Եւս գոհ ընելը գրեթէ անկարելի
պիտի ըլլայ . բայց կը կարծուի որ ի-
րենց մէջ ալ համաձայն չեն . ուստի
(Օրեակուտից) կուսակից են . ուրիշ-
ներն ալ հասարակապետութեան Հար-
կաւոր ազատութիւնները տարով . կայս-
րը կընայ ուրեմն մեծագոյն մասը գոհ
ընել :

Եւս խոսեցաւ մէջ Վրանտայի բողո-
քական երկդեղոյն կալուածոց բարձ-
ման խնդիրը երկու խորհրդարաննե-
րուն մէջ ծանր վէճի մը պատճառ-
տալու կերպարանքն առած է : Հա-
սարակաց խորհրդարանին ընդունած
օրէնքը լորտերուն խորհրդարանը փո-
փոխելէ ետեւ դարձեալ անոր դար-
ձուց . բայց հասարակաց խորհրդարանը
լորտերուն փոփոխութիւնները մերժեց .
եւ իր ընդունած օրէնքը վերահաս-
տատելով վերստին լորտերուն ներկա-
յացուց . որը երկար եւ տատակ վի-
ճաւանութեան մ'ետեւ իրենց առա-
ջարկած փոփոխութիւնները պահելու
որոշում տուին մեծադոյն մասամբ :
Եւս խոսեցաւ ինքնուրուի առաջ կառու-
վարութեան խնդրանք . եւս ձգուեցաւ .
բայց երկու կողմն ալ սկզբելու
ըլլան . ինչպէս որ կերեւի . այն ատեն
նոյնք կառավարութիւնն ինչ միջոցի
պիտի գիտէ : Եւս այն միջոցեւ երկու
խորհրդարաններն իրարմիջեւ զան-
գատի մեծ պատճառներէն մէկը վեր-
ցնելու համար կը վիճին . Եւս անպի-
մէջ բողոքականաց եւ կաթոլիկաց ա-
տեւութիւնները . հողային կալուածա-
տիրութեան խնդրոյն հետ չվիճելով
նոր անկարողութեանց պատճառ կու-
տայ : Եւս վիճարկութիւն կ'աւելնէ
եւ կամութեան մը մէջ ալ քաղաքա-
պետական պաշտօնատար մը ապանուե-
ցաւ : Եւս խոսեցաւ խիստ ցուալի է որ
Եւս խոսեցաւ պաշտօնակիր երկրի մը

մէջ տախտակ միջին դարու բռնու-
թիւններէն մնացած հետքերը բողոք-
ական շինութիւնով ամրոյց ժողովի մը
օտար երկիրները դադարեցու . եւ դա-
ւադրութիւններ ընելու պատճառներ
կը տրուի :

Եւս անհոգեւորութեան ոգին
նոր մեծ գործ մ'ալ ի կատար հանը-
նելու յաջողեցաւ : Եւս քաղաքին
երկրորդ հեռագրական պարան
մը ձգուեցաւ : Եւս քաղաքին Վիկտոր-
ի տակ : Եւս քաղաքին Վիկտորի
մէջ քաղաքին հեռագրական
հաղորդակցութիւն չկար . բայց երկ-
րորդ Վաղղիւյն ըլլալով . ուղղակի
հաղորդակցութիւն ալ հաստատուեցաւ :
Եւս քաղաքին քաղաքակրթութիւնն
օր քան զոր իր յաղթութիւններն ա-
ռաւ կը տանի բնութեան վրայ . որոց
ամենէն փառաւոր պիտի ըլլայ Վոլ-
իշ պարանոցին բացումը :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վերական խորհրդոյ առաջին կար-
գի Վոլալիսներէն Եւս քաղաքին
յիշեալ խորհրդոյ ընդհանուր ժողովին
մէջ նշանաւոր ճառ մը խօսած է . ու-
րոյ հայերէն թարգմանութիւնը մեզ
հաղորդուած ըլլալով . կը փութանք
հրատարակել աներկայ ըլլալով որ
հաճութեամբ պիտի կարգան մեր ար-
դոյ ընթերցողները : Եւս ճառին մէջ
պարունակեալ դադարաւորները Եւս
քաղաքին անունը սիրելի կընեն ա-
մեն ազատամիտ անձանց . որոց մեծ
միտքարութիւն է տեսնել թէ իրենց
սկզբունքները տեսնութեան ժողովնե-
րուն մէջ պայտիս պաշտպանողնե-
րուն Եւս ճառը կը ցուցնէ միան-
գամայն թէ ինչպէս ամեն ինչիւր լաւ
խորհրդածութիւն մը ազատ փնտ-
բանութեամբ կորուզուի յիշեալ մեծ
ժողովին մէջ :

« Եւս քաղաքին որ Եւս քաղաքին
խորհրդոյ ընդհանուր ժողովին խոր-
հրդածութեանց է եւս քաղաքին այ-
սօր . արդէն մէկ քանի շաբաթ է ի
վեր տալու իմ մէջ մէկ օրինակ ժո-
ղովին անգամայն բաժնուած է : Եւս
չէ ուրեմն որ հիմա կ'ազատու-
թիւններ տամ մանրամասն պարագա-
ներուն վրայ : Եւս քաղաքին տե-
ղեկադիրն որ հիմա կ'ազատուեցաւ .
անիկ ալ կը հասկնայ թէ օրէնքներ
կու տեսակ սկզբանց վրայ հիմնուել է :

Եւս սկզբանց մին պարտականին
անձը երաշխաւոր կը կանգնէ պարտա-
տելին առջեւ եւ իմ չվճարեալ պարտա-
կանն իր պարտքը պարտաւանաւոր
է իր մարմինն իրեն համար : Եւս
միւս սկզբունքը պարտականին ընչից
երաշխաւորութիւնը կընդունի : Եւս
չափ արդար է երկրորդ սկզբունքը .
այնչափ անիրաւ է առաջինը :
Եւս քաղաքին կը խնդրէ մեզ . որ

իմ միտքս բացատրեմ այս սկզբանց
առաջնոյն վրայ . այսինքն պարտքի
համար բանտարկութեան վրայ . եւ
իր բոլոր ուշադրութիւնը հրաւիրեմ
այսպիսի ծանր խնդրոյ մը մէջ . այն-
պիսի խնդրոյ մը մէջ որ մարդու սրտ-
բաղդաւոր իրաւանց փոխ կը վերա-
բերի : այն է անհատական ազատու-
թիւնը :

« Եւս քաղաքին դար մաս մը հիմար-
տութեան կը բերէ . յաջաւոր . քանի որ
թաւալին դարերը . մարդկային միտքը
կը զարգանայ . քաղաքակրթութիւնը կը
յառաջանայ եւ սկզբունք կը բոլոր-
քեն . եւ այն որ դեռ երէկ հիմար-
տութիւն մընէր զոր կողմնէր աշ-
խարհ . այսօր մարդկային մէջ կամ
պատրաստ . Եւս այս դարը մեծ
սկզբունք մը նուիրագործեց . անհա-
տական ազատութեան սկզբունքը :
Եւս քաղաքին քաղաքին քաղաքին
ինչ որ հակառակ էր այս սկզբունք . եւ
ինչ որ դեռ կանգուն . անոր մասն ալ
մտաւորաւ : Եւս հաստատուած
բաներ կան ասանկ . որ տոտան
ներդրեալ այս մեծ դարուն մէջ ան-
հետ ըլլալու դատաւարաւորեալ են .
եւ անոնցմէ մին է անտարաժայտ . պարտ-
քի համար բանտարկութիւնը : Եւս ան-
սան ամենէն առաջ բարձրացուց ծախ-
նը . եւ իր ձայնին այս դադարաւոր
քաղաքակրթութեան աշխարհը շուրջ պար-
եկաւ . արագաւոր եւ լուսնայնորդ
ինչպէս փայլակ եւս քաղաքին . եւ դա-
դարաւոր հիմարտութիւնը հարու . ա-
մեն տեսնութիւն . եւ այս միջոցին այդ-
խնդիրը որ այնքան տեսնութիւն դա-
ղեցուց . այնքան եւս այլ կը զարգանայ
այսօր . թո՛ղ եւս խառնեմ իմ ձայնս
անոր . այն ընդհանուր ձայնակո-
թեան . եւ դեռ մը որ քաղաքակրթու-
թեան . եւ դեռ մը որ քաղաքակրթու-
թեան այս յաղթանակին մասնակցի
մեր տեսնութիւնն ալ :

Եւս քաղաքին անգամ փորձ մը
ըրի . եւ լաւ կը խելամուծէ թէ դժար
եւ նոյն խել անկարելի ըլլալու առաջին
անգամուն կողմնակիցներ գտնել այն-
պիսի օրէնքի մը բարձրանը . որ դա-
րերէն ի վեր կը ծանրանայ մարդկու-
թեան վրայ . եւ ըր տոլորած են իր-
րեւ խիստ ազգու միջոց մը համարե-
լու . այլ չեմ լրանիր . դի առաւել
քան երբեք համոզուած եմ պաշտպա-
նած սկզբունքին հիմարտութեան . եւ
յաղթանակին . նա՛ զի կը յաւատարմ
չատերը ժողովականներէն իմ կար-
ծեացս կողմը պիտի հակին :

(Օրեակուտի մէջ երեք րոպէ կայ-
կատելու այն թէ՛ արդար . օգտակար
ու հարկաւ օր է :

Եւս երեք նկատմանքով ընենք
պարտքի համար բանտարկութիւնը .
եւ նախ տեսնենք թէ՛ արդար է :

Եւս զի օրէնք մը արդար ըլլայ
պէտք է որ հետեւ անքան անդադատա-
խանէ պատճառ լին : Եւս ինչ կը յո-
մարի բանտարկութիւնն այս կանոնին
Եւս յարաբերութիւն կայ կը կա-

ձէք պարտականին մարմնոյն ու պարտաւորին ստակին մէջ . — Եւ ոչինչ :

Այն պարտապանը որ իր պարտքը չվճարեր, պարտաւորին սեպականութեան իրաւունքը ունէր կրնէ . արդեթէ պարտաւորը դատաւորին բողոքէ՞ր դատաւորն ալ պէտքէ պարտապանին ինչքը գրաւէ, զոհէ ինչ որ պարտականին սեպականութեան է, արդիւնք աշխատութեան, եւ տայ զանի պարտաւորին, որ անակողմ ձեռք բերէ ինչ որ իր ստացուածն էր եւ տուաւ պարտականին. այս է իր պարտաւորը, այս է իր իրաւունքը : Ասկ պարտաւորը՝ տուած եւ ձեռք բերելէ պարտապանին ձեռքէն անհատական ազատութիւնը, այսինքն մարդուն ընդածին իրաւունքը, այն իրաւունքն որ չստուած է միայն տուած մարդուն, այդ պիտի իշխանութիւն ոչ ոք ունի, եւ ոչ դատաւորը :

Իրաւ է, ի մարդուն մարմնին ու ազատութիւնն ալ՝ պատասխանատու են օրինաց առջեւ, եւ կը տուած են անոր արարքները, այլ ե՞րբ : Երբ անի հասարակաց իրաւունքը ոտնակոխ դրաւ, եւ միայն այն ատեն այդպիսի արարք այնքան մէջ օրէնքը պատիժներ կը սահմանէ, պատիժներ՝ որ մարդուն մարմնին ու ազատութեան կը վնասեն, եւ խնամ կածէ որ ոչ ոք այդ պատիժներուն ենթարկուի տարապարտաց . եւ այն մարդն որ յանուն ընկերութեան այդ ապաշխարանքը կը կրէ, թագապսակ գլուխն ընկերութեան՝ որ զընկերութիւնը կը ներկայացնէ, կրնայ զայն պատիժը չնորհել : Ասկ դու խեղճ պարտապան, դու միայն ստիկ անհատի մը չնորհին ես ճշգրտած, եւ քու մարմնայդ ու ազատութեանդ համար, պէտք է որ մասնաւորէ մը զթուծիւն անկախէ :

Արդ չէ՞ք տեսներ, թէ պարտքի համար բանտարկութիւնը ուրիշ բան չէ, այլ մարդը մարդուն գերի ընել : Այլ տեսներ թէ պարտքի համար բանտարկութիւնը՝ մասնաւորին իրաւունքը երաշխաւորելու բարութանօք ընդհանուրին իրաւունքը ոտնակոխ կրնէ . չէ՞ք տեսներ որ պարտքի համար բանտարկութիւնը՝ նախադաս կը համարի մասնաւորի մ'իրաւունքը քան զհանուարին իրաւունքը : Ասին հիմա թերեւս թէ՝ պարտականին իր ձեռքն է ազատ ըլլալ՝ յան թէ պարտաւորին, իմաց զմարէ իր պարտքը, եւ չորհոյցէ ազատութիւնը ալ եթէ մարդ մը ծախէ կամաւ ինքիցն ուրիշ մը, պիտի ընդունի՞ր այդ գերութիւնը, վասն զի երկու կողման հաճութեամբը եղած է : — Այլ չէ՞ք ընդունիր, անանկ չէ՞ : Ի՞նչպէս ուրեմն կրնայինք այնպիսոյն ազատանակեայ գերութիւնը, որուն եւ ոչ իսկ հաճութիւնը առնուած է :

Աւ չէ՞ այսչափ միայն աւանդի քաղաքացի մը կը յաջողակէ՞ր իր ընտանիքին. թող չէ՞ք տար որ աշխատի եւ տասնկող կը խողովողէ՞ր պարտականին շահերը, իր ընտանեաց շահերը, եւ նոյն իսկ ընկերութեան շահերը, որ իրաւունքը ունի աներկաց այդ մարդուն վրայ, միմիայն պարտաւորին շահերը վերծ պահելու համար : Այն իրաւունքներն որ ունի պարտականին իրեն մարդ, իրեն հայր, եւ իրեն քաղաքացի, կը զոհէ՞ր դուք այդ ամենը որ նոյն իրաւունքներ պարտաւորին իրաւունքները :

Անտական խորհրդակցանք կարգացած են անշուշտ օրինաց ծրագրին այս եւ այն յօդուածները, որք ազատ կը կայնեն պարտականին տունն ու հարկու որ կահերը գրաւման եւ վաճառման վտանգէ : Այդ ի՞նչ հակասութիւնն է, որ քարէ ու փայտէ շինուած է, ձեռակերտ մարդուն, կը յարգենք մենք զայն, զի մարդն են ստացուածք :

Եւ նա ինքն մարդը, մարդն ինքնին, զոր ձեռաց ի՞նչու ծոց, քան զոր աղանակայն չիք արարած, վառարան ջահին ի՞նչու առաջին, կը խոշտանգենք, առաջնոր կը կոխենք :

Այլ երկայնս որ կողմ որ դարձրենք խնդիրը, արգարութեան նշողն անգամ չենք գտներ պարտքի համար բանտարկութեան օրէնքին մէջ :

Այլ գտնէ՞ք օգտակար է արդեթ պարտքի օրէնքը . ունի՞ օգուտ մը պարտաւորին շահուցը նկատմամբ զոր պաշտպանելիք յաւանդի, — Այս մասին հարկ չկայ երկարաբանելու . թող ցոյց տան պարտաւոր մը, որ պարտականը բանտարկելով իր նպատակին հասած ու գոհ եղած ըլլայ : Արդ, երբ օրէնք մը ոչ արգարէ, ոչ օգտակար, ապա ուրեմն հարկաւոր որ չէ այն օրէնքը : Անիմա՞ր երբեք օգտակար չէ, եւ չէ ու չի կրնար ըլլալ հարկաւոր :

Տարակոյս մը կրնայ ծագիլ հիմա ձեր միտքերուն մէջ : Ի՞նչպէս նախնի ժամանակներն ու նոր դարերը մինչեւ այս մեր օրերը կըցեր ենուիրաւորմանը քայլիս անիրաւ օրէնք մը : Այս տարակոյսը լուծելու համար բանտարկութեան իրաւունքը, մարդկութեան արարքներուն այն անաշուտ դատաւորը, եւ նայինք թէ ի՞նչ կերպարանաւ փոխութեանց ենթակայ եղաւ բանտարկութեան օրէնքը . պատմութիւնը պիտի ըսէ մեզի պարտքներ, թէ բանտարկութեան օրէնքը՝ բարդացածով այն ահաւոր միջոցներուն հետ զորնք կը գործածէին հին ատենները պարտաւորանքներուն վրայ, քայլ մը դէպ ի արդարութիւն, եւ թէ մեր օրերուն պահուած է եղեր տեսնել նաեւ բարձունք այդ օրինաց, որով կը խզուին մարդկութեան վերջին պարտաւորակները :

Այլ նախնի հունաց ու Հռոմայից պատմութիւնը բանա՞ք, երկու ազգ որ երկուքն ալ քաղաքականութեան մայր եղած են, կը տեսնենք որ իրենց օրէնսդրութեանը ուժով պարտաւոր իրաւունք ունէր պարտականին մարմնը գրաւելու՝ երբ պարտականը կարող չէր ըլլար որոշուած ժամանակին պարտքը վճարել, ու երկար ժամանակ զանի շղթայակալ ընելու իր ստանք մէջ, եւ եթէ այս ժամանակին մէջ կամ պարտապանը եւ կամ ազգականներն ու բարեկամները չվճարէին պարտքը պարտաւորը իրաւունք ունէր մեղսյնելու զանի եւ կամ իրեն գերի օտարաց ծախելու : Հրամարանական եզրակացութեամբ մինչեւ այն աստիճան անիրաւութեան հասած էր օրէնքը, որ քանի պարտաւոր կար՝ այնքան մաս կը յօշոտէին պարտականին գիակը եւ իրաւանքները պարտաւոր իրեն խնայած բախիլը կանգնէր : Այսինքն, առ տեսակ անգթութիւններու ոչ ընդ երկար կը հանդուրժէ մարդկութիւնը, այս գաղանարարայ ստիկութիւնները շատ չաւելցին, եւ օրէնքը վստահութիւն աւելեւորեց պարտաւորին գերին եղաւ : Վաղ մ'ալ յառաջ, եւ պարտապանը պարտաւորին տրամագրութեանը ներքեւ գրուեցաւ ըստ հաճոյցի բանտարկելու եւ իր հակոյթութեան ներքեւ ունենալու իրաւունքով :

Այս վերջին ձեւն է ահա, որ եւ արդարայն օրէնսդրաց շատին ընդունած միակ ձեւն է, որ կը տեսնենք չեւ այսօր : Ի՞նչ ուրիշ ծագում առած է բանտարկութեան օրէնքը : Այլ ըսենք շուտով զի անիրաւ դատը չըլլանք մարդկութեան դէմ, որ անդատին ի վաղ ժամանակաց լոյսն սկսած էր ծագիլ միտքերուն մէջ :

Այլքը հազար տարի կայ իջիկա-

տասի Փարաւանները եւ երկու հազար երեք հարիւր տարի կայ ինչնաստատանի եօթն իմաստասիրաց մին, օրէնսդրութիւն, պարտապանին անձը անբուժարեւի հրատարակեցին եւ պարտքի համար բանտարկութիւնը վերացին : Այս օրինակներէն ետեւ փառաւորագոյն օրինակ մ'ունինք առ ջենիս, որուն առջեւ անհաճութեամբ պէտք է խոնարհինք : Այլ մեծ Վարդարէնի առջեւ պարտապան մը բեղին դատուելու : Ասում կը թուին հիմնադիրը հրաման ըրաւ որ պարտապանին ինչքերը ծախեն ու պարտքը անով վճարեն :

Այլու Հանիֆէ օրէնսդէտը (Իմամը աղամ)՝ Վուրանին սա տունը մեկնելով թէ ամալիկ կաքորէն ինքզինքնին աշխարհէ սա հետեւութիւնը հանց որ այն պարտապան որ իր պարտքը չվճարէր ու պարտաւորին իրաւունքը ոտնակոխ կընէ, Վուրանին մէջ նշանակուած պատիժը պէտք է կրէ, այսինքն բանտարկուի, եւ կը յարէ թէ պարտապանին բանտարկութեամբը սեպականութեան անբուժարեւի ըլլալու իրաւունքը անընթաց օրէնսդէտներ ասոր հակառակ կարծիք յայտնած են եւ բանտարկութեան օրէնքը մերժած :

Ինչ որ քաղաքակրթութիւնը կը հռչակէ այսօր, ասկէ հազար երկու հարիւր տարի առաջ սկզբունքն արդէն քարոզած էին մեր սուրբ կրօնին հիմնադիրն ու Վալամութեան երկու մեծ Իմամները, որ եւ իր վարդապետութեանց մեկնողներն եղան :

Այս սկզբունքն է որ օրէնք ըրին զայն երկու տարի առաջ Վալաման, եւ տարի մ'առաջ Վալաման, Վուրանի, Հաւսային գաղանկութեան բոլոր տեղութիւններն ալ մէկտեղ, եւ այս տարի ալ ահա Վալիքեան, Հէս Վիլիքեան ու Էիլի հանրապետութիւնը որ վերացին բանտարկութեան օրէնքը, քաղաքակրթութեան մեծ տեղութեանց մէջ միայն նշանակեալ (Վալիքեան) ի հաշիւ չընտր մտնալ որ դեռ կը պահէ այդ օրէնքը : Այլ նոյն իսկ Վիլիքեան կառավարութիւնն ալ, անցած տարի ծրագրի միջնեկայացուց ժողովին՝ այս օրինաց բարձմանը համար, ծրագրի՝ զոր ետքը ետ առաւ այնպիսի պատճառներով որ ինքզինքն օրէնսդրութիւն չունէին :

Աւարդ՝ այդ օրէնքը զոր Փարաւանները վերացին, զոր Վուրան վերաց. այդ օրէնքը զոր Վարդարէն չընդունեց եւ զոր իսլամութեան մեծ իմամները բացէ ի բաց մերժեցին . այդ օրէնքը՝ զոր Վալաման երկու մեծ կայսերութիւն, Վալաման ու Վալաման, բոլոր սահմանադրական կառավարութիւնները ու Էիլի հանրապետութիւնը բաժնաւ հրատարակեցին . այդ օրէնքը զոր նշանակեց քաղաքակրթութիւնը, կարելի՞ բան է որ մեր կառավարութիւնը, որ անտարակոյս ազատամիտ կառավարութեանց կարգն է համարելի, կարելի ըսն է որ պահէ այդ օրէնքը :

Այսինքն, վերջին խօսք մըն ալ, եւ թող այս մտածութիւնը ձեր խորհրդածութեանց առարկայ ըլլայ : Աշխարհի աչքը մեր վրայ է . ամենքն անկաւարաց մեր բրած յառաջդիմութեանը վրայ : Իրդ. սա անուրանալի է որ Վալաման կառավարութեանց շատը՝ բանտարկութեան օրէնքը վերացած ըլլալով, եւ մնացածներն ալ վերցնելու վրայ, մենք ալ պիտի ստիպուինք ուղեւոր չուղեւոր անոնց օրինակին հետեւելու : Այլ այն ատեն մեր արժանիքը պիտի ըլլայ միայն նմանի, ուրիշներուն ետեւէն երթալ : Գոհ եւս, ասով անցնենք պարտքներ, եւ

ըսենք աշխարհի թէ բանտարկութիւնը վերցնելով՝ մեր սուրբ օրէնքը զոյժացնենք : Ի՞նչպիսի ժամանակի մը մէջ, ուր բարեկամք ու թշնամք այնչափ կանգ խանան դոյն եւ այնչափ անիրաւ իրաւոր կը դառնէ, ասկէ աւելի անկողմ եւ ասկէ հանգիստ որ միմարանք մը չենք կրնար ընծայել անոր :

Այս իմ խօսքիւք ըմբոյցի : Իրդ. ժողովին անկէ կընել ինքզինքն ծանրութիւնը եւ իր վերջը տալ ըստ արդարութեան եւ ըստ ճշմարիտ շահուց քաղաքակրթութեան :

Օգոստ . Ինքնակալն առաջին կարգի Վէճիտի պատուանշան շնորհեց Բուժանի արտաքին գործոց տեսուչ եւ պաշտօնէից նախագահ Տիմիթրիու Վիքա պէյին :

Բարձր . Փաղը Մուսթաֆա փաշան հինգշաբթի օրը Ա. Պօլիս հասաւ : Առաջին շոգեւառով : Բարսի թէ շոգեւառէն երեւոյն պէս արքունի պալատն երթալով () գոտա : Ինքնակալն ներկայացրէ է, եւ այս տեսակցութեան մէջ Վ. Է. Սուլթանն իմացուցրէ է իրեն թէ պաշտօնից խորհրդոյն անդամ անուանած է զինքը :

Այլ ինչիւր իրաւունքայնիւ Վաղը զիացուց կայսրու հին յառաջիկայ սեպտեմբերի 8 էն մինչեւ 15 : Պօլիս կապաւորի :

Բարսի թէ Բարձր . Իշուստի Վաղէտովն կայսրու հին թիվատուութիւնը գաղղիացուց կայսրու հին գալ ու երթալէն ետեւ պիտի կատարուի այսինքն հոկտեմբերի սկիզբը :

Կայսերական հրամանագրով . Սոմեհան Վ. Է. Ետրոս Էֆէնսին Ետրոսի Վիլայէթին արտաքին գործոց տեսուչութեան Վուլիքեան անցաւ, եւ յառաջիկայ շաբթուս պիտի մեկնի մայրաքաղաքէս :

Վետրոս Էֆէնսին անձնական արժանիքն ու ազգաւորութիւնը ճանաչողներն անշուշտ ուրախ պիտի ըլլան Վալամանի կեդրոնէն մէջ այսպիսի փառուկ եւ կարեւոր պաշտօնի մը հասնելուն վրայ, որ կը յառաջը թէ առաւել բարձրագոյններու նախաշաւիկ մ'է :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՒՐԻՐ

Փարիզ 22 յուլիս
Պ. Տիւրքի եւ Վ. իւլիթի նախորդ պաշտօնէիցները՝ ծերակալին անդամ անուանեցան :

Կայսերական եւ կալիքեան կիմացուի որ Տոս Վարդի կողմնակիցները խռովութեան փորձեր պիտի ընեն . բայց զապաղական միջոցներ ձեռք առնուած են :

Ինտրա 22 յուլիս
Կառավարութիւնն ի բնաւորայն բողոքական եկեղեցոյն նկատմամբ առաջարկած օրինագիւնն ետ չպիտի առնուի :

Ինտրա 23 յուլիս
Անքաղաքի մէջ Վ. իւլիթի ամառանքներէն մէկը բռնկելով՝ քառսուն եւ ութ գործաւոր մեռան :

Վոմպէ 22 յուլիս
Արհատուին թէ () յիշատակի հաւաքային եւ արեւելեան կողմերը բնակող իւրաքանչեւ գերմանացիներ եւ իսլամացիք :

Իսլամացիներն մէջ ալ մեծ գլորդութիւն կայ :
Հնդկաւորներն մէջ բաղձալուծ անձրեւներն եկան :

Վարսիստանն մէջ քոլէրան կատարածը կը շուտեակէ : Ինչհետեւ մէջ այն աստիճան օտարացիք չ'ար

